

Резюме

Русенко І. Я. Реформування національної правової системи України: філософсько-правовий підхід.

В статті розглянуто основні проблемні аспекти функціонування правової системи України. З акцентовано увагу на необхідності подолання стереотипів в праві та зміні суспільного мислення. Автором окресленні основні проблеми функціонування правової системи та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: національна правова система, правове мислення, правова свідомість, правопорядок.

Резюме

Русенко И. Я. Реформирование национальной правовой системы Украины: философско-правовой подход.

В статье рассмотрены основные проблемные аспекты функционирования правовой системы Украины. С акцентировано внимание на необходимости преодоления стереотипов в праве и изменении общественного мышления. Автором обрисовке основные проблемы функционирования правовой системы и предложены пути их решения.

Ключевые слова: национальная правовая система, правовое мышление, правовое сознание, правопорядок.

Summary

Rusenko I. Reform of the national legal system of Ukraine: philosophical and legal aspects.

The main aspects of the problem of the legal system of Ukraine are considered in the article. The author pays attention to the necessity to overcome stereotypes in law and social change in thinking. The main problems in the functioning of the legal system and the ways to solve them are outlining by the author.

Key words: national legal system, legal thinking, legal minds, law and order.

Отримано 2.04.2014

УДК 342.722.1-053.2

Г. В. ТОЛКАЧОВА

Ганна Вікторівна Толкачова, здобувач Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРАНТІЙ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ДИТИНИ

Розвиток суспільства дає підстави стверджувати, що захист прав і свобод дитини є основним чинником у формуванні правосвідомості й культури майбутнього покоління та забезпечує правову основу формування правової держави і громадянського суспільства. Дитина, як суб'єкт суспільних відносин має особливий статус. Це обумовлено її фізичною, розумовою, моральною та духовною незрілістю, залежністю та можливістю зловживань з боку інших осіб. Забезпечення прав та свобод дитини передбачає ряд відповідних загальних та спеціальних гарантій для їх реалізації, як системи узгоджених соціально-економічних, політичних, культурних (духовних), юридичних умов, засобів і способів, спрямованих на охорону, реалізацію й захист прав та свобод дитини.

Важливість і актуальність теми даної роботи обумовлена тим, що гарантії захисту прав та свобод дитини є одним із найважливіших елементів системи її правового статусу, чинником фізичного, психічного розвитку, становлення високого рівня правової культури та свідомості. Тому існує потреба у створенні дієвого юридичного механізму захисту законних прав та інтересів дитини, адже діти, маючи рівні права з дорослими членами суспільства, фактично володіють значно меншими можливостями для їх реалізації та захисту.

Крім того, дослідження існуючих гарантій прав та свобод дитини, теоретичних і практичних проблем їх забезпечення в Україні тісно пов'язано з розвитком соціальної, правової держави, орієнтованої на досвід країн з високим рівнем демократії, становлення якої передбачає необхідність формування молодого, правосвідомого покоління українців.

Загальнотеоретичні засади та аспекти проблем захисту прав та свобод дітей в Україні, історія їх становлення й розвитку, правове забезпечення, створення механізму для їх реалізації опрацьовувалися вченими та науковцями різних галузей права.

Зокрема, зазначені питання досліджували: В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков, О. І. Анатолієва, Н. М. Оніщенко, О. Ф. Скакун, Ю. С. Шемшученко, Н. М. Крестовська, В. В. Кулапов, В. С. Нерсесянц, Л. М. Зілковська, О. І. Карпенко, К. Г. Волинка, С. С. Алексеев, С. В. Несинова, М. І. Матузов, М. П. Орзіх, О. В. Зайчук, Т. Ю. Смолова, С. М. Тимченко, М. І. Хавронюк, П. М. Рабінович, Р. А. Калюжний, С. П. Коталейчук, О. П. Семітко та інші вітчизняні й російські науковці.

Мета даної роботи полягає у визначенні особливостей еволюції та сутності гарантій прав та свобод дитини в Україні.

Насамперед, слід зазначити, що слово «гарантія» в перекладі з французької *garantie* – забезпечення. Гарантія – це явище, яке забезпечує досягнення певного результату (певних можливостей, закріплених у загальних і спеціальних нормативно-правових актах)¹. У тлумачному словнику російської мови В. Даля слово «гарантія» – це забезпечення або застава, запевнення тощо². У свою чергу юридичні гарантії – це «система взаємопов'язаних форм і засобів (нормативних, інституційних і процесуальних), які забезпечують належне визнання, захист і реалізацію певних прав і відповідних їм обов'язків»³. Гарантії – це сукупність (система) умов та засобів, що сприяють реалізації кожною людиною і громадянином своїх прав, свобод, охоронюваних законом інтересів та обов'язків⁴; А. С. Мордовець визначає гарантії як систему соціально-економічних, політичних, моральних, юридичних, організаційних передумов, умов, засобів і способів, що створюють рівні можливості особистості для здійснення своїх прав, свобод та інтересів⁵. Згідно з твердженням О. І. Ткачук, термін «гарантія» застосовується для позначення умов, способів чи засобів, які дуже різноманітні за своєю природою та характером, і за допомогою яких здійснюється забезпечення прав, свобод чи законних інтересів певної особи, а також забезпечення виконання покладених на цю особу обов'язків⁶.

Гарантії спрямовані на охорону, створення умов для реалізації прав, обов'язків, свобод, інтересів; охорону прав, обов'язків, свобод та інтересів та їх захист. Таким чином, гарантіями є сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, спрямованих на забезпечення й реалізацію прав, обов'язків, свобод та інтересів, на усунення можливих причин і перешкод їх неповного або неналежного здійснення.

Існують різні критерії класифікації гарантій. У теорії права розрізняються два основних види гарантій: загальносоціальні та спеціально-соціальні (юридичні та організаційні). За змістом і видами діяльності гарантії поділяються на економіко-правові; політико-правові; соціально-правові і правові. За сферою дії виділяють міжнародно-правові гарантії; гарантії в рамках регіональних міжнародних співтовариств; внутрішньодержавні та автономні гарантії. Також гарантії класифікують на суспільні, організаційні, організаційно-політичні, організаційно-правові, громадсько-політичні тощо⁷.

Гарантії прав і свобод дитини можна розглядати як систему засобів, завдяки яким забезпечується ефективна реалізація дітьми своїх прав та свобод, їх охорона і захист у разі порушення. Їх головне призначення полягає у забезпеченні всіх і кожного рівними правовими можливостями для набуття, реалізації, охорони і захисту суб'єктивних прав та свобод.

Роль та значення гарантій прав і свобод дитини визначається тим, що вони створюють максимум можливих на даному етапі розвитку суспільства і держави умов для реальної реалізації прав і свобод дитини.

Правове регулювання в галузі захисту прав дітей здійснюється великою кількістю правових актів та має свою історію. Зокрема, виникнення нормативно-правових актів, у яких закріплювалися гарантії захисту прав і свобод дітей, можна розподілити на певні етапи відповідно до періодів становлення і розвитку української державності.

Перший етап правового закріплення прав і свобод дітей відбувся під час існування на території України княжої держави (Київської Русі й Галицько-Волинського князівства) та литовсько-польської доби.

Слід зазначити, що вітчизняній науці відомий перший випадок правового забезпечення гарантій прав і свобод дітей ще за часів існування Київської Русі (тобто з кінця IX до середини XIII ст.). Зокрема, у тексті Руської правди містились норми, що захищали права дітей при спадкуванні⁸. Однак у правових нормах, закріплених у писемних правових пам'ятках Київської Русі, дитина визначалась виключно як суб'єкт майнових і немайнових прав. Водночас вказані норми мали становий характер, що повністю відповідало тогочасним стандартам права в цілому. Давньоруська традиція правового забезпечення захисту прав і свобод дитини під час відносин із дорослими певною мірою зберігалася і в Статутах Великого князівства Литовського, Руського та Жемайтійського – держави, до складу якої входила більша частина земель, заселених українцями.

Правове регулювання відносин, пов'язаних із дітьми, в цей період будувалося також з урахуванням принципу становості суспільства. Законодавця, передусім, цікавила доля дітей шляхти. Саме для реалізації їх прав і свобод насамперед було розроблено певний правовий механізм. Як і за часів Київської Русі, на чільному місці стояли норми права, які встановлювали порядок влаштування дітей-сиріт та забезпечення майнових прав дитини. Цю частину називають опікунським правом. Одна із перших таких згадок про реалізацію майнових прав дітей міститься у статуті 1420–1423 рр., виданого Владиславом II Ягеллом.

Наприкінці XIV ст. – у першій половині XVII ст. українські землі перебували під владою Польщі та Литви. Саме тому, разом із правом Київської Русі, суспільно-політичні відносини урегульовувалися нормами польсько-литовського права. У правових актах Великого Князівства Литовського особливу увагу також було приділено забезпеченню спадкових прав дітей обох статей (Жалувана грамота короля Казимира литовському, руському і жмудському духовенству, дворянству, лицарям, шляхті, боярам і мещичам від 2 травня 1457 р., Другий Литовський Статут від 1566 р.), соціальні права дітей (дочок і синів) забезпечувались шляхом отримання винагороди (головщини) за вбитих батька або матір (Перший Литовський Статут від 1529 р.).

Нормативно-правові акти, що закріплювали гарантії прав дітей під час спадкування, також діяли за часів Польського королівства, до якого входили території Галичини, а згодом – частини Волині та Поділля. Зокрема, йдеться про Великопольський статут Казимира III Великого та джерела права недержавного поход-

ження – вірменської, єврейської та татарської етнічних спільнот, що постійно проживали на українських землях упродовж усього середньовіччя.

Наступний етап розвитку гарантій прав і свобод дітей відбувався у часи існування **козаччини і Гетьманської держави** на території сучасної України.

Зокрема, знаходимо згадки про можливість закріплення гарантій прав дитини у «Пактах й Конституціях законів та вольностей Війська Запорозького», укладених 5 квітня 1710 р. у Бендерах. Зокрема, діти визнавалися особливим суб'єктом права на освіту, а при православних церквах мало здійснюватись навчання дітей «вільним мистецтвом»⁹.

Подальші зміни в реалізації прав дитини пов'язані зі зрушеннями у державному ладі України після Визвольної війни середини XVII ст., а саме: із формуванням власної держави та національної правової системи. У Козацько-Гетьманській Україні уперше створено всеохоплюючий акт національного права – «Права, за якими судиться малоросійський народ» (1743)¹⁰, де містились норми, що закріплювали права дитини під час здійснення правосуддя, а саме неповноліття людини визнавалося як пом'якшуюча обставина.

Під час **входження українських земель Наддніпрянщини до складу Російської імперії та боротьби за українське національне відродження** особливого значення у сфері забезпечення прав і свобод дітей набуло «Зібрання малоросійських прав» 1807 р., у якому було введено дефініцію «неповноліття», а саме: хлопчики віком до 18 років, дівчатка – до 13 років. Після досягнення цього віку у дітей виникала можливість реалізовувати певні цивільні права, зокрема такі як успадковувати майно, виходити заміж тощо. Даним нормативно-правовим актом було визначено межі цивільної дієздатності особи.

У другій половині XIX ст. в Російській імперії відбулася судова реформа (1864–1896 рр.), на хвилі якої почали формуватися правові основи профілактичної роботи з дітьми-правопорушниками. Законодавством у цій сфері передбачалось, що стосовно дітей закон повинен мати мету менш каральну, ніж виправну, а саме покарання для них має бути не стільки помстою за вчинене діяння, скільки запорукою кращого майбутнього, отже, мати характер переважно виховний, бути засобом виправлення поганих зародків та розвитку добрих якостей¹¹.

Відповідно до «Положення про виправні притулки» 1866 р. соціальні права дітей реалізовувались шляхом патронату над неповнолітніми, що звільнилися з місць позбавлення волі, створення перших притулків та виправних закладів для неповнолітніх девіантів та делінквентів (бродяг, жебраків, правопорушників).

Наступний етап розвитку гарантій прав і свобод дитини пов'язаний із **становленням України за часів радянської влади**. Протягом вказаного періоду в Україні прийнято чотири конституції (1919, 1929, 1937, 1978 рр.). Ці акти закріпили позитивні наслідки соціальної революції і формальні атрибути української радянської державності. Вже у Конституціях УРСР 1919 р. і 1929 р. міститься дещо ширший, ніж у попередніх конституційних актах, перелік гарантій прав дитини. Конституція УРСР 1937 р. закріпила механізм реалізації широкого спектра прав та свобод, зокрема: для забезпечення прав дітей на освіту впроваджено загальнообов'язкову початкову та безоплатну вищу освіту, а також систему державних стипендій. З метою забезпечення прав дітей на охорону життя й здоров'я впроваджено безоплатне оздоровлення та лікування дітей незалежно від соціального статусу. Окрім того, у зв'язку із забороною примусової праці дитячим чинним законодавством встановлено покарання для осіб, які займаються примусовою експлуатацією дитячої праці.

Згідно зі ст. 120 Конституції УРСР 1937 р. державою охоронялися інтереси матері й дитини, що реалізовувалося в тому числі й шляхом надання жінкам відпустки зі збереженням утримання при вагітності та пологах.

Порівняно із попередніми радянськими конституціями, Конституція УРСР 20 квітня 1978 р. вирізняється обсягом закріпленого механізму реалізації прав та свобод. Зокрема, реалізації основних прав і свобод громадян присвячена ціла глава, разом із тим, не повністю враховано стандарти прав дитини, закріплені в міжнародно-правових актах, учасницею яких на той час вже була УРСР. Цим та іншими нормативно-правовими актами закріплено, що державою охороняється материнство і дитинство шляхом створення умов, які дають можливість поєднувати працю з материнством; правового захисту та матеріальної підтримки материнства й дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям, поступового скорочення робочого часу жінок, які мають малолітніх дітей. Крім того, держава з метою забезпечення реалізації прав дітей створює широку мережу дитячих закладів, виплачує допомогу при народженні дитини, надає допомогу і пільги багатодітним сім'ям, а також інші види допомог сім'ї.

Піклування держави про здоров'я підростаючого покоління реалізується шляхом виховання дітей та підготовки їх до суспільно корисної праці шляхом безоплатності всіх видів освіти та медичної допомоги, що надається державними закладами охорони здоров'я.

Наступний новітній період історії розвитку гарантій захисту прав і свобод дитини було викликано **розбудовою сучасної української держави і права**.

Проголошення 24 серпня 1991 р. незалежності України відкрило нову сторінку історії нашої держави та її народу, дало змогу розширити права й свободи людини та дитини зокрема, наповнити їх новим змістом і значенням. Перші ж законодавчі акти щойно утвореної незалежної держави не залишали жодних сумнівів щодо правового закріплення накреслених цілей. Так, на підставі положень Конвенції ООН про права дитини та ряду інших документів з метою забезпечення гарантій політичних прав дітей прийнято Закон України «Про громадянство» (1991 р.), який вимагає письмової згоди 14-річної дитини під час зміни її громадянства, а після досягнення 16 років зміни проводяться за власною заявою дитини. Соціальні права дітей реалізуються шляхом обов'язку держави надавати допомогу багатодітним сім'ям для забезпечення дитини харчуванням, одягом та житлом, який закріплено у Законі України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»

(1992 р.). Закон України «Про освіту» (1991 р.) встановив обов'язкове шкільне навчання дітей віком від 6–7 і до 15 років. Усі ступені шкільного навчання безплатні.

Відповідно до ст.ст. 51, 52 Конституції України 1996 р. сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою, діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним.

З метою реалізації прав дітей на життя і здоров'я також закріплено, що будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом. Крім того, на державу покладено обов'язок утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, внаслідок чого забезпечуються соціальні права дітей. Держава також заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей.

Конституцією України також розширено механізм реалізації прав дітей на освіту. Згідно зі ст. 53 повна загальна середня освіта обов'язкова, держава гарантує її доступність і безоплатність.

До того ж конституційно визначені органи, які здійснюють організаційну діяльність із забезпечення прав і свобод дітей.

Як передбачено ст. 102 Конституції України, гарантом прав і свобод людини загалом і дітей зокрема є Президент України. Відповідно до Конституції України в межах своєї компетенції організаційну діяльність із забезпечення прав і свобод здійснюють Кабінет Міністрів України (п. 2 ст. 116), місцеві державні адміністрації (п. 2 ст. 119), прокуратура (ст. 121), Конституційний Суд України і суди загальної юрисдикції, органи місцевого самоврядування та інші.

Для забезпечення дітям можливості визначити себе як особистість і реалізувати свої можливості в безпечних і сприятливих умовах, у середовищі сім'ї або опікунів, для підготовки їх до життя у вільному суспільстві, на державному рівні також створено інші нормативно-правові акти, які містять ряд гарантій прав і свобод дитини.

Відповідно до вимог Конституції України, Конвенції ООН про права дитини та інших міжнародних документів 26 квітня 2001 р. прийнято Закон України «Про охорону дитинства», а також ряд інших законів, спрямованих на забезпечення захисту прав та інтересів дітей.

Гарантією права дитини на здоровий спосіб життя є обов'язок держави захистити її від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуального розбещення. В Україні Кримінальним кодексом 2001 р. передбачено покарання за такі злочини, як статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості (такими визнаються діти обох статей до 14 років), розбещення неповнолітніх (потерпілими визнаються діти до 16 років).

З 2004 р. в Україні набрали чинності нові Цивільний кодекс України та Сімейний кодекс України – базові законодавчі акти незалежної України, зокрема і у сфері правовідносин щодо дітей. Сімейний кодекс України максимально розширює предмет свого регулювання; деталізує правове регулювання сімейних відносин у найрізноманітніших сферах, урегулює не тільки сімейні, особисті й майнові відносини між подружжям, батьками і дітьми, усиновителями та усиновленими, матір'ю і батьком дитини, а й між дідом, бабою, прадідом, прабабою і онуками, рідними братами та сестрами, мачухою, вітчимою та пасинком, падчеркою та іншими членами сім'ї. Нове сімейне законодавство дає змогу суду враховувати при вирішенні сімейних спорів місцеві звичаї, а також звичаї національних меншин, якщо це не суперечить законодавству і моральним засадам суспільства. Положення цього кодексу чітко визначають, що регулювання сімейних відносин має здійснюватися з максимально можливим урахуванням інтересів дитини.

У 2005 р. прийняті Закони України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» та «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей». Також відповідно до міжнародних стандартів внесено зміни до ряду законів, що сприяють посиленню соціальної захищеності сімей з дітьми.

Окрім того, з метою забезпечення належних умов для реалізації громадянських, економічних, соціальних та культурних прав дітей в Україні, враховуючи необхідність особливого піклування про дитину, на виконання Україною міжнародних зобов'язань у сфері прав дитини та відповідно до статті 102 Конституції України 11 серпня 2011 р. Указом Президента України № 811/2011 запроваджено Посаду Уповноваженого Президента України з прав дитини. Уповноважений Президента України з прав дитини забезпечує здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо додержання конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері.

Для забезпечення діяльності Уповноваженого та надання консультативної допомоги створено: окремий структурний підрозділ Адміністрації Президента – Управління забезпечення діяльності Уповноваженого Президента України з прав дитини та Громадська консультативна рада з питань захисту прав дитини. 1 червня 2013 р. Президент України підписав низку документів, які передбачають додаткові заходи щодо посилення гарантій захисту прав дітей.

Зокрема, з метою сприяння реалізації прав і законних інтересів дітей Глава держави підписав Указ «Про додаткові заходи із забезпечення гарантій реалізації прав та законних інтересів дітей». Указ містить ряд завдань для центральних та місцевих органів влади щодо поліпшення медичної допомоги дітям, соціального захисту сімей з дітьми, якості занять у позашкільних закладах освіти, а також захисту прав дітей, які перебувають у конфлікті із законом.

Таким чином, зміст правового регулювання гарантій прав і свобод дітей в Україні змінювався відповідно до періодів становлення й розвитку української державності.

Це складний процес, на який безпосередньо впливає сукупність економічних, політичних, правових, демографічних, культурних, духовно-ідеологічних та етичних факторів розвитку суспільства у відповідні історичні періоди.

Аналізуючи еволюцію правового забезпечення гарантій захисту прав і свобод дитини, можна зробити висновок про наявність на даний час в Україні системи гарантій, створених з метою комплексного втілення в життя діючих нормативно-правових актів у вказаній сфері. Однак існуючий механізм захисту гарантій прав і свобод дитини потребує постійного моніторингу та удосконалення відповідно до розвитку українського суспільства і міжнародних реалій.

¹ Просвирнин Ю. Г. Гарантии депутатской деятельности в развитом социалистическом обществе / Просвирнин Ю. Г. – В. : Изд-во Воронежского университета, 1982. – 143 с. – С. 10.

² Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка – Т. 1 А-3 / В. Даль. – М. : Рус. яз., 1981. – 699 с. – С. 344.

³ Нерсесянц В. С. Система юридических гарантий прав и свобод граждан / Нерсесянц В. С. // Социалистическое правовое государство: концепция и пути реализации. – М. : Юрид. лит., 1990. – С. 60.

⁴ Виконавча влада і адміністративне право / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К. : Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. – 668 с. – С. 160.

⁵ Теория государства и права : курс лекций / Под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. – М. : Юристъ, 2001. – 776 с. – С. 171.

⁶ Ткачук О. І. Правовий статус посадових осіб митної служби України : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / Ткачук Олександр Іванович ; Нац. аграрний ун-т. – К., 2008. – 203 с. – С. 140.

⁷ Скакун О. Ф. Теория государства и права : учебник / Скакун О. Ф. – Х. : Консум; Ун-т. внутр. дел, 2000. – 704 с. – С. 489.

⁸ Хрестоматія з історії держави і права України: У 2-х т.: Навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / За ред. В. Д. Гончаренка. – Вид. 2-ге перероб. і доп.: Т. 1: 3 найдавніших часів до початку ХХ ст. / Уклад. В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький. – К., 2000. – С. 37.

⁹ Історія української Конституції / Упоряд. А. Г. Слюсаренко, М. В. Томенко. – К., 1997. – С. 34.

¹⁰ Кульчицький В. С. Кодекс українського права 1743 р. / В. С. Кульчицький // Право України. – 1994. – № 9. – С. 28–29.

¹¹ Исакова Т. В. Правовые основы становления и развития судов по делам несовершеннолетних в дореволюционной России / Т. В. Исакова // Актуальные проблемы международного ювенального права : материалы Всероссийской научно-практ. конф., г. Волгоград, 15 марта 2006 г. – Волгоград, 2006. – С. 73–77.

Резюме

Толкачова Г. В. Еволюція правового забезпечення гарантій захисту прав і свобод дитини.

Гарантії захисту прав та свобод дитини є одним із найважливіших елементів системи її правового статусу, чинником фізичного, психічного розвитку, становлення високого рівня правової культури та свідомості. Діти, маючи рівні права з дорослими членами суспільства, фактично володіють значно меншими можливостями для їх реалізації, тому існує потреба у створенні дієвого юридичного механізму захисту законних прав та інтересів дитини.

Правове регулювання в галузі захисту прав дітей здійснюється великою кількістю нормативних актів та має свою історію. Еволюція правового забезпечення гарантій захисту прав і свобод дитини – це складний процес, що умовно поділяється на певні етапи відповідно до періодів становлення і розвитку української державності. Особливий вплив на правовий механізм захисту гарантій прав і свобод дитини мають сукупність економічних, політичних, правових, демографічних, культурних, духовно-ідеологічних та етичних факторів розвитку суспільства.

Ключові слова: права дитини, гарантії, забезпечення, правове регулювання, еволюція.

Резюме

Толкачова А. В. Эволюция правового обеспечения гарантий защиты прав и свобод ребенка.

Гарантии защиты прав и свобод ребенка – это один из основных элементов его правового статуса, фактор физического, психического развития, становления высокого уровня правовой культуры и сознания. Дети, имея равные со взрослыми членами общества права, фактически обладают значительно меньшими возможностями для их реализации, поэтому существует проблема создания действенного юридического механизма защиты законных прав и интересов детей.

Правовое регулирование в сфере защиты прав детей осуществляется большим количеством нормативных актов и имеет свою историю. Эволюция правового обеспечения гарантий защиты прав и свобод ребенка – сложный процесс, который условно делится на определенные этапы соответственно периодам становления и развития украинской государственности. Особое влияние на правовой механизм защиты гарантий прав и свобод ребенка имеют совокупность экономических, политических, правовых, демографических, культурных, духовно-идеологических и этических факторов развития общества.

Ключевые слова: права ребенка, гарантии, обеспечение, правовое регулирование, эволюция.

Summary

Tolkachova A. Evolution of the legal guarantee of child's rights and freedoms.

Guarantee of children's rights and freedoms is one of the basic elements of them legal status, a factor of physical and psychological development and a driver of a high level of legal culture and consciousness. Children having equal rights with adult members of society, actually have much less opportunity to exercise them, so there is a problem in creating an effective legal mechanism for protecting children's legal rights and interests.

Protection of children's rights is regulated by a lot of legal instruments and such regulation has its own history. Evolution of legal guarantee of child's rights and freedoms is a complex process, conditionally divided into certain stages according to periods of formation and development of Ukrainian statehood. Combination of economic, political, legal, demographical, cultural, spiritual, ideological and ethical society development factors has a particular effect on a legal mechanism for protecting child's rights and freedoms.

Key words: child's rights, guarantees, providing, legal adjusting, evolution.

Отримано 12.04.2014